

Студената война на финансите

2008-09-30 00:02:27

Чужденците, които държат огромно количество финансови активи на САЩ, са основно индустриални азиатски страни и нефтени държави. Снимка: Ройтерс

Политическите последствия от това, че постоянно растяща част от частния сектор в САЩ постепенно преминава в ръцете на държавния сектор на азиатските автократични режими, могат да се окажат доста сериозни.

Доколко САЩ могат да се смятат днес независими от финансова гледна точка? Въпросът е актуален, ако се отчетат финансовата криза и новите огнища на политическо напрежение в света. При внимателен поглед върху случващото се става ясно, че финансовата независимост е значително ограничена. Америка вече много години е повече вносител, отколкото износител. Ако валутният курс беше плаващ, то доларът щеше да пада, докато експортът от САЩ не стане конкурентоспособен, а вносът прекалено скъп. Това би довело до съкращаване на дефицита на търговския баланс до нула. Промислените държави в Азия обаче държат фиксиран или полуфиксиран курс на своите валути спрямо долара, доколкото техните централни банки купуват ценни книжа в долари, за да избегнат обезценяването им. Това се прави, за да се подхранва ръстът чрез експорт на стоки. А той на свой ред, благодарение на растящата ефективност на производството, модернизира азиатските икономики.

По този начин дефицитът на САЩ се превръща в растящи кредити от индустриалните и суровинни (преди всичко нефтени) страни под формата на американски държавни ценни книжа или аналогични книжа, пуснати от агенциите или от компаниите, които емитират облигации на ипотечни кредити като небезизвестните "Фани" (Fannie Mae) и "Фреди" (Freddie Mac).

Квотата на финансовите активи на САЩ в ръцете на чужденци непрекъснато расте. Е, тук започват проблемите. Чужденците, които държат огромно количество финансови активи на САЩ, са основно индустриални азиатски страни и нефтени държави. В тези държави управляват автократични режими. САЩ не само са задлъжняли на автократиите, но освен това са длъжници не на частния, а на държавния сектор. Този фактор, придобиващ геополитически характер, няма голямо значение докато тези изкупувания са ограничени. Но става проблем, когато делът на подобни държатели достигне една трета от целия държавен дълг и една пета от дълга на агенциите, както се случва в момента. Основните кредитори на американците са китайците, държащи около два трилиона долара. Руският резервен фонд съдържа 500 милиарда долара (което е четвърт от китайските резерви) и около половината от него е вложена във финансови активи в САЩ. Частта от американски ценни книжа в ръцете на развиващите се страни не е толкова голяма, но постоянно расте, дефицитът на търговския баланс на САЩ не намалява и следователно година след година външният дълг нараства.

За да се разбере по-добре за какво става дума, е достатъчно да се върнем десетилетие назад. Азиатските страни - Южна Корея, Тайланд, Индонезия (с изключение на Китай и Япония) - имаха постоянно растящ външен дълг. Настъпи дългова криза, капиталите си отидоха и азиатските валути рухнаха. Тогава кризата се разрази, защото очакваните приходи от финансовите и реалните инвестиции в тези държави се оказаха по-ниски от стойността на дълга. Много страни се оказаха в дълбока криза, но те бяха прекалено малки, за да създадат сериозни проблеми на световната икономика.

Кризата в Америка би предизвикала криза в целия останал свят. Затова грубото оздравяване на външната задълженост на САЩ би станало системно събитие. Под "груб" сценарий се разбира отказ от по-нататъшно купуване на облигации, ръст на доходността с ръста на стойността на парите, съкращаване на потребителските кредити и крах на борсата с финален крах на долара. С други думи, сценарият на азиатската криза през 1997 или на руската от 1998 г. След това неизбежно би последвала драма с такива катастрофални размери, че на подобна криза едва ли ще позволят да се разрази.

Решението за спасяване на "Фани" и "Фреди" е продиктувано от необходимостта да се поддържа стойността на техните облигации, по-голямата част от които се намират в чуждестранни държатели. Ако те понесат загуби, биха могли да заплашат САЩ: "Ако вие, драги американци, ни разорите, то ние няма да купуваме вашите държавни облигации." Американците също могат да заплашат: "Ако ние се окажем в криза, драги азиатци, то вие ще експортирате по-малко стоки." Тази ситуация напомня за "взаимно гарантираното унищожение" от времената на Студената война, само че на мястото на ракетите сега са финансовите книжа.

Студената война завърши, защото единият от съперниците вдигна ръце. Днес не се знае кой може да се "предаде" и по какъв начин. Да си представим, че всичко продължава както досега. Автократите могат да намалят закупуването на държавни облигации за сметка на акциите. Премествайки само малка част от своите вложения, те могат да купят толкова американски акции, колкото е купил целият частен американски сектор през 2007 година на стойност около 200 милиарда долара. Но ако китайците всяка година започнат да придобиват един процент от американската борса, САЩ ще започнат да нервничат. Някакъв брокер-оптимист ще каже, че главното е да се поддържат цените и че всичко е наред, но даже и той няма да може да не забележи политическите последици: постоянно растящата част на частния сектор на демократичната държава постепенно ще преминава в ръцете на държавния сектор на автократиите.

Да си представим сега, че всичко се промени. САЩ изнасят повече отколкото внасят, намаляват за известно време ръста на жизненото си равнище и по този начин постепенно съкращават зависимостта си от други страни. "Мекият" изход от нова студена война на финансите е възможен, ако Америка престане да бъде водно конче и стане мравка. Но не е просто да се променят навиците. Да вземем за пример потреблението на петрол. По време на предизборната кампания в САЩ някой предположи, че американците могат да станат мравки, продължавайки да живеят като водно конче. Това чудо се постига с дупчене на защитените територии (резерватите) в търсене на нов, американски петрол. Търговският дефицит на САЩ се съкращава по всички позиции, освен при вноса на нефт. С други думи, Америка изнася повече, отколкото внася, като се изключи енергетиката. Оттук простият замисъл: да се съкрати част от вноския петрол благодарение на откриването на нови нефтени находища и няма да има нужда никой да прави жертви, всеки ще може да тича на бензиностанцията и да пои своя джип.

За съжаление според разчетите на експертите количествата нефт, които могат да се открият в САЩ, са съвсем скромни. През 2030 г. Америка ще употребява 16 милиона барела на ден, от които 10,8 милиона ще бъдат от внос, 5,6 млн. ще бъдат добивани от старите находища и само 0,2 милиона ще дойдат от хипотетичните нови разработки, които предстои да бъдат открити. Едва ли те ще повлияят силно на цената на петрола. Хибридният електробензинов двигател и много нови влакове биха могли да решат проблема по-ефективно, но това означава да се промени моделът на потребление. Ще трябва да се подмени целият автомобилен парк и да се похарчат много пари за нова инфраструктура. САЩ ще трябва да заприличат на Европа и Япония, където се консумира два пъти по-малко нефт, отколкото в Америка, даже ако се вземе предвид разликата в размерите.

Затова перспективата да се получи американски хибрид между трудолюбивата мравка и лекомисленото водно конче изглежда малко вероятна.

*Авторът е икономист, наблюдател на вестник L'Opinione, по Газета.ру